

LAPSI- JA NUORISOYSTÄVÄLLINEN VESANTO

Vesannon kunnan lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma vuosille 2011-2015

Ohjelmaa on valmisteltu hallintokuntien edustajien yhteistyönä; mukana on ollut varhaiskasvatus, koulutoimi, sosiaalitoimi, työpaja, nuorisotoimi sekä neuvola ja kouluterveydenhoito.

Ohjelman taustan muodostaa opetusministeriön lapsi- ja nuorisopoliittikan kehittämisohjelma vuosille 2007-2011 ja Itä-Suomen lääninhallituksen lapsi- ja nuorisopoliittikan toimenpideohjelma 2009-2011.

Hallitusohjelman mukaisesti kehittämisohjelma muodostaa perustan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Tavoitteena on kehittää ennaltaehkäisevää moniammatillista työtä.

Lapsista puhuttaessa tässä suunnitelmassa tarkoitetaan pääsääntöisesti alle 18-vuotiaita ja nuorilla 18-28 vuotiaita. Lapsuuden ja nuoruuden nivelvaiheissa 13-17 –vuotiaiden kohdalla määrittelyt menevät osin päällekkäin.

Työryhmä on nimennyt viisi keskeistä osa-aluetta, joissa kunnan palvelut kohtaavat lapset ja nuoret ja joissa onnistuminen parantaa merkittävästi lasten ja nuorten hyvinvointia. Nämä ovat:

1. Perheiden tukeminen
2. Varhainen puuttuminen
3. Terveystiedon edistäminen
4. Osallisuus ja yhteisöllisyys
5. Koulutus ja työelämä

Oheiseen taulukkoon on koottu kunnan palvelut kullakin osa-alueella ja nimetty sekä kehittämistarpeita että toimenpide-ehdotuksia.

Työryhmä toteutti myös kyselyn sekä nuorille että heidän vanhemmilleen. Kyselyn tavoitteena oli saada tietoa siitä, kuinka hyvin kunnan palvelut ovat kohderyhmän tiedossa ja vastaavatko ne lasten ja nuorten sekä perheiden tarpeisiin.

Lasten ja nuorten hyvinvointi syntyy ensisijaisesti perheissä ja lähiyhteisöissä. Toimiva ja tasapainoinen vanhemmuus on perheiden hyvinvoinnin ytimenä. Siten palveluita on määriteltävä erityisesti perheiden tukemisen ja varhaisen puuttumisen näkökulmista. Lisäksi terveyden edistäminen ja osallisuus ja yhteisöllisyys sekä koulutus ja työelämä on otettu pääotsikoiksi niiden tärkeyden vuoksi.

1. PERHEIDEN TUKEMINEN		
<i>Tarjonta:</i>	<i>Kehittämistarpeet:</i>	<i>Toimenpiteet:</i>
Neuvola Ehkäisy- ja perhesuunnittelu neuvola Perhevalmennus: neuvola ja KYS Säännölliset tapaamisen neuvolassa terveydenhoitajalla/ lääkärillä. Lääkärin läheteellä erikoissairaanhoidon tutkimukset. Kotikäynnit vauvan synnyttyä, jos perhe haluaa. Lene-testit 3-6.v (lasten neurologinen kartoitus) kettutesti 3.v,(puheen kehityksen seuranta) lumiukkotesti 5.v Perheneuvola toiminta puheterapia, fysioterapia, toimintaterapia palvelut Moniammatillinen yhteistyö perheinterventio	terveydenhoitajalla sijainen lomien aikana Tietoa ja tukea vanhemmille; vanhemmuuteen kasvaminen, ohjaus ja neuvonta. Kysely, mitä tukea vanhemmat odottavat/haluavat? yhdistysten ja järjestöjen yhteistyö varhaiskasvatukseen, neuvolan ja sosiaalitoimen kanssa. palveluista tiedottaminen, kunnan nettisivujen uudistaminen	Kyselyn laatiminen vanhemmille yhdessä varhaiskasvatuksen kanssa. Selvittää, miten kunnan nettisivuilla voisi infota neuvola toiminnasta, voiko laittaa linkkejä tms.
Varhaiskasvatus Kodin ja päivähoidon yhteistyö= kasvatuskumppanuus Moniammatillinen yhteistyö Kiertävän erityislastentarhanopettajan palvelut Muut erityispalvelut	Lapsiperheet tarvitsevat: tuki- ja vertaispalveluja (verkostojen puuttuminen, yksinäisyys) "eväitä arkeen" (tietoa, ohjausta, neuvontaa), vanhemmuuden vahvistamista sairaan lapsen hoitopalvelua matalan kynnyksen tukimuotoja palveluista tiedottamista eri sukupolvien kohtaaminen	lapsiperheiden kotipalvelun aloittaminen avopalvelujen kehittäminen: perheryhmät, kerhot, vertaistoiminta resurssihoitaja päivähoitoon "mitä vanhemmuuden tukeminen on" -koulutus päivähoitohenkilöstölle kotihoidontuen kuntalisä säännöllinen tiedottaminen luottamushenkilöstölle lapsiperheiden hyvinvoinnista kunnan nettisivujen uudistaminen, päivittäminen perhepäivähoidon edellytysten parantaminen
Koulutoimi oppilashuoltotyö Hojks ja Hoppi oppilaan erityisen tuen määrittelyssä kodin ja koulun yhteistyö; vanhempainillat, vanhempainvarit, kasvatuskumppanuus koulu on aktiivinen yhteistyön aloittamisessa vanhempaintoimikunnat yhteiset retket ja iltakoulu kerhotoiminta	tehostetun tuen käyttöönotto kasvatuskumppanuuden toteuttaminen ja käytänteiden vakiinnuttaminen kodin ja koulun yhteistyön edelleen tehostaminen	Tehostettu tuki järjestetään niin, että perheet ovat mukana alkuvaiheesta lähtien. Kasvatuskumppanuuden toteuttaminen ja laajentaminen koko perusopetukseen Kodin ja koulun yhteistyö sekä yksilöiden että yhteisöjen tasolla. Säännöllisyys ja jatkuvuus yhteistyössä. Sähköisen yhteydenpidon käytön tehostaminen (pedanet ja sähköposti). Uusien, toiminnallisten muotojen hakeminen.
Nuorisotoimi Nuoren vapaa-ajan aktiviteettien luonti Keskusteluapu Yhteistyö vanhempien kanssa nuoren kasvussa Harraste- ja leiritoiminta	perinteisen perhe-rakenteen säilyminen toimintaresurssien säilyminen	rakentava kanssakäyminen kasvattajien kanssa

<p>Sosiaalitoimi</p> <p>Yleinen sosiaalityö: perheiden ohjaus ja neuvonta lähetteen ja maksusitoumukset perheneuvolaan, kriisikeskukseen ja turvakodille perhettä tukevien palvelujen tarjoaminen ennaltaehkäisevästi Perheoikeudelliset palvelut: huolto- ja tapaamisoikeussopimukset elatussopimukset isyysasiat adoptioneuvonta Lastensuojelun avohuollon tukitoimet: perheiden taloudellinen tukeminen tukihenkilö tai -perhe perhetyö (mm. vanhempien tukeminen kasvatukseen liittyvissä asioissa, käytännön kotitöissä avustamista) muut lasta ja perhettä tukevat palvelut (esim. päivähoito, siivousapu, harrastusten tukeminen) avohuollon sijoitus Perheinterventio Moniammatillinen asiantuntijatyöryhmä (14§) – Pohjois-Savon Lastensuojelun kehittämissyksikkö Sosiaalipäivystys</p>	<p><i>Lastensuojelun avohuollontukitoimien kehittäminen: perhetyöresurssin lisääminen lapsiperheiden kotipalvelu tukihenkilötoiminnan kehittäminen</i></p> <p><i>Koulutusta työntekijöille perheoikeudellisista palveluista</i></p>	<p><i>Perhetyöntekijän/kotipalvelutyöntekijän palkkaaminen</i></p> <p>Yhteistyö Tervon kanssa/ Nilakan kunnat</p> <p>Kyster</p>
<p>Työpaja</p> <p>Tuetaan nuorta 16-28v. itsenäistymisessä Autetaan nuorta löytämään opiskelu- tai työpaikan Mahdollistetaan nuoren rahansaanti Tuetaan nuorta päihteettömyyteen Tehdään palveluohjausta Ohjausta ja neuvontaa asunnonhakuun</p>	<p>Otetaan perheet paremmin huomioon työskentelyssä Kutsutaan vanhemmat yhteisiin tapaamisiin, jos katsotaan että tämä on oleellinen asia nuoren työllistymisen tavoittelemisessa tai kuntoutuksessa Kutsutaan vanhemmat mukaan työskentelyyn jos nuori näin haluaa Kysytään nuoren mielipidettä</p>	
<p>3. Sektori</p>		

2. VARHAINEN PUUTTUMINEN		
<i>Tarjonta:</i>	<i>Kehittämistarpeet:</i>	<i>Toimenpiteet:</i>
Neuvola perheinterventio kotikäynnit, tarvittaessa yhdessä sosiaalitoimen kanssa.	yhteistyö sosiaalitoimen kanssa ennaltaehkäisevänä toimintana.	yhteistyön tiivistäminen sosiaalitoimen kanssa, miettiä mitä on ennaltaehkäisevä toimintaa.
Varhaiskasvatus Huolen tunnistaminen ja puheeksi ottaminen (havainnointitaidot) Tukitoimenpiteet (tehostetun ja erityisen tuen suunnitelmat) Moniammatillinen yhteistyö Kiertävän erit.lastentarhanopettajan asiantuntijuus Esiopetuksen vuosikello/kouluvalmius- ja muut testit Koulun ja varhaiskasvatuksen uusi erityisopetuksen strategia valmisteilla	huolen tunnistamisen ja puheeksi ottamisen taitojen kehittäminen arkinen toiminta varhaisen tuen suunnassa vahvuudet ja hyvät asiat huomioiva lähestymistapa siirtymävaiheiden merkityksen oivaltaminen (kodista päivähoitoon, päivähoidosta esikouluun. esikoulusta kouluun) palveluihin ohjauksen kehittäminen	henkilöstön koulutus vertais- ja tukitoiminnan kehittäminen perheille tiedonsiirtokäytänteiden kehittäminen/vakiinnuttaminen yksilöllisten tukisuunnitelmien hyödyntäminen arjessa tiimi- ja palaverikäytänteiden kehittäminen erityisopetuksen strategian jalkauttaminen
Koulutoimi oppilashuolto kouluvalmiustestit ja muu säännöllinen testaus (Luki, matematiikka) yhteydet kotiin Hoppi kuraattori- ja psykologipalvelut KiVa Koulu -toiminta ---- oppilashuolto kouluvalmiustestit ja muu säännöllinen testaus (Luki, matematiikka) yhteys kotiin matalalla kynnyksellä hoppi kuraattori- ja psykologipalvelut kiva koulu toiminta kouluterveydenhuollon palvelut, säännölliset terveystapaamiset. ns. avoimet ovet periaate, matala kynnyys tulla käymään vast.otolla. Perheinterventio	pedagoginen oppilashuolto toimivaksi ennalta ehkäisevän toiminnan lisääminen positiivinen ryhmädynamiikkaan vaikuttaminen vanhemmat aktiivisesti mukana erityisen tuen suunnittelussa KiVa Koulu -toimintamalli laajasti käyttöön ---- pedagoginen oppilashuolto ennalta ehkäisevä toiminta vanhemmat aktiivisesti mukana yksilöllisten oppimissuunnitelmien valmistelussa kiva koulu toiminta malli laajasti käyttöön	Pedagoginen oppilashuolto; suunniteltua ennalta ehkäisevää toimintaa yksilö- ja ryhmänäkökulmasta. Vanhemmat aktiivisesti mukana yksilöllisten oppimissuunnitelmien valmistelussa ja seurannassa. KiVa Koulu -toimintamalli kiusaamiseen puuttumisessa laajasti käyttöön. Koulutus asteittain eri luokkatasoille. Ryhmänohjaajan roolin vahvistaminen. Perheinterventiosta tiedottaminen esim. pedanetissä
Nuorisotoimi Yökahvilatoiminta suora ja luotettava keskusteluyhteys nuoren kanssa tarvittaessa valistuksellinen ohjaava toiminta yhteistyö perheiden kanssa toimintaa läpi nuoren koko elinkaaren	toimintaresurssien säilyminen nuorisotyön merkityksen vahvistaminen ja ylläpitäminen	

Sosiaalitoimi		
Lastensuojelutarpeen selvitys Moniammatillinen yhteistyö: koulu(t) / oppilashuolto neuvola päivähoito muut tahot Sosiaalipäivystys	Selvitysten valmistuminen lain määrittelemässä ajassa Saumaton yhteistyö tarvittavien lausuntojen hankkimisessa (salassapitosäännökset) Toiminnan alueellinen järjestäminen	Työaikaa enemmän lastensuojelutyöhön siirtämällä normitoimeentulotuen käsittely etuuskäsittelijälle/kanslistille Neuvottelu, yhteisten pelisääntöjen luominen Kuntien yhteistyö – alueellisen sosiaalipäivystysrenkaan luominen
Työpaja		
Yhteistyö eri toimijoiden kanssa Etsivä nuorisotyö Pyrimme saamaan mahdolliset syrjäytymis- uhan alla olevat tai syrjäytyneet nuoret mahdollisimman nopeasti palvelun piiriin Pajasuunnitelma ja palvelutarpeen arviointi Nopea palveluohjaus Luodaan luottamuksellinen suhde nuoreen	Etsivän nuorisotyöntekijän palkkaaminen Vesannolle, tekemään yhteistyötä eri toimijoiden kanssa varhaisen puuttumisen hyväksi Kouluyhteistyön tiivistäminen Ammattikouluyhteistyön tiivistäminen	
3. Sektori		

3. TERVEYDEN EDISTÄMINEN		
<i>Tarjonta:</i>	<i>Kehittämistarpeet:</i>	<i>Toimenpiteet:</i>
Neuvola		
olemassa olevat valmiit ohjeet ja suositukset/suunnitelmat. Asetus neuvolatoiminnasta ja kouluterveydenhuollosta. Neuvolakäyntien sisällöistä tarkat ohjeet. Erilaiset oppaat ja ohjeet vanhemmille. KYS:n palvelut, esim. painopoliiklinikka, ravitsemusterapeutti	Huomioida kunnanpäättäjillä ennaltaehkäisevän työn edullisuus. Esim. neuvolakäynnit koko lapsen eliniän 1500- 2000 e. Psykiatrisella osastolla hoitopäivä n. 500 e. vanhempainillan suunnitteleminen, osallistuminen päivähoidon kanssa.	V. 2011 alusta neuvolakäynnit uusien asetusten mukaan, asian selvittäminen kuntayhtymässä. Yhteisen vanhempainillan suunnittelu syksyllä 2010, toteutus kevät 2011.
Varhaiskasvatus		
Kunnan Varhaiskasvatussuunnitelma ja yksikköjen suunnitelmat; sisällöt koskien terveyden edistämistä	terveellisten elämäntapojen edistäminen; ravinto, lepo, liikunta, ulkoilu/ lapsen VASU	vanhempainillan toteuttaminen terveysteemalla yhdessä neuvolan kanssa

Arjen yhteistyö vanhempien kanssa Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset (sosiaali- ja terveysministeriö 2007) Valtakunnalliset liikunta- ja hyvinvointikampanjat	yhteiset sopimukset vanhempien kanssa liikuntasuosituksien toteuttaminen varhaiskasvatuksessa kunnan liikuntatilojen tehokas käyttö	varhaiskasvatussuunnitelmissa huomioidaan entistä paremmin terveysasiat (neuvola mukana) lasten liikuntaympäristöjen kehittäminen henkilöstön työhyvinvoinnista huolehtiminen→vaikuttaa myös lasten hyvinvointiin
Koulutoimi		
säännölliset terveydenhoitajan ja/tai lääkärin terveystarkastukset uuden asetuksen mukaan kaikille ikäluokille. kuraattoripalvelut psykologipalvelut terveyskeskus/ Psykologian tietotaito. silmälääkäri palvelut, yksi maksuton käynti kouluterveydenhuollon läheteellä. Nuorten työryhmä. Fysioterapeutin konsultaatiot. erikoissairaanhoidon palvelut kouluterveydenhoitaja mukana oppilashuoltotyössä terveydenhoitajan pitämät oppitunnit terveyskasvatukseen liittyen tarvittaessa. terveysiltapäivä moniammatillisena yhteistyönä terveydenhoitajan osallistuminen vanhempainiltoihin tarvittaessa. pedanet kouluterveyskysely joka toinen vuosi erilainen ennalta ehkäisevä valistus KiVa -koulu toiminta kiusaamiseen puuttumisessa	terveydenhoitajan ja lääkärin resurssit asetusten mukaisiksi. terveydenhoitajalla sijainen lomien aikana. Oma lääkäri, joka vastaa kouluterveydenhuollosta. Lasten ja nuorten ylipaino; → yhteinen toimintasuunnitelma koti. p-hoito, neuvola. Yhteistyön lisääminen kodin kanssa. pedanetin hyödyntäminen myös terveysasioissa. linkkejä terveydenhoitajan osiossa terveyttä edistävälle sivustoille	terveystarkastusten toteuttaminen uusien asetusten mukaan v. 2011 alusta lähtien. Pedanet jo käytössä, käytön kehittäminen. kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntäminen kouluterveydenhuollossa ja koulun toiminnassa. terveyttä edistävän ennalta ehkäisevän työn lisääminen hyvän mielen koulu käytäntöön
Nuorisotoimi		
päihdeettömyyden tukeminen toiminnan luonteella "savuton kahvila" kiipeily- yms. liikunnallinen harrastetoiminta "Viisaasti Verkossa" - kouluttaminen	masentuneisuuden ehkäiseminen tarjonnan/toiminnan kautta nuoren eheän minäkuvan säilyttäminen ja rakentaminen	
Sosiaalitoimi		
Päihdetyö: ohjaus ja neuvonta maksusitoumukset päihdekuntoutukseen	Ajantasaisen tiedon hankkiminen / tietojen päivitys päihdeidenkäytön tilasta paikallisesti, yhteistyö eri toimijoiden kesken Alueellinen järjestäminen	Koulutus Hanke alueellisen päihdetyön suunnittelemisesta alkamassa, Kyster/Nilakan kunnat
Työpaja		
Jaetaan tietoa terveellisestä ruokavaliosta Ulkoilussa kasvaa kunto ja tulee liikuttua Elämänhallinnan tukeminen Etsitään mielekkäitä harrastuksia ja tuetaan harrastamaan Kerran viikossa liikuntaa. (kuntosali ja Sali tai ulkoliikuntaa) Kun teemme pajalla ruokaa niin mietitään sen	Yhteistyötä lisättävä eri toimijoiden välillä yhteisten terveyttä edistävien luentojen sekä tapahtumien järjestämiseen Yhteistyötä lisättävä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa terveyttä edistävien liikuntamuotojen yms. harrasteryhmien esittelemisessä ja nuorten ryhmiin ohjautuvuuden parantamisessa	

terveellisyyttä		
3. Sektori		

4. OSALLISUUS JA YHTEISÖLLISYYS		
<i>Tarjonta:</i>	<i>Kehittämistarpeet:</i>	<i>Toimenpiteet:</i>
Neuvola		
Moniammatillinen yhteistyö Yhteistyö perheiden kanssa	vanhempien vaikutusmahdollisuuksien lisääminen, kuinka?	
Varhaiskasvatus		
Yhteistyö perheiden kanssa, tärkeät ensitapaamiset Asiakastytyväisyyskyselyt, myös lapsille Lapsilähtöinen työskentelytapa	vanhempien vaikutusmahdollisuuksien lisääminen riskiperheiden mukaan saaminen vastuuttaminen, osaamisen hyödyntäminen "lapset ovat yhteisiä" –ajattelun vahvistaminen kestävän elämäntavan oppiminen	mielekkäiden, monipuolisten yhteistoimintamuotojen kehittäminen vertaistoiminta harrastusmahdollisuuksista tiedottaminen perheille suunnatut retket, konsertit, teatteri lapsen oikeuksista tiedottaminen uudenlaisten, osallistavien metodien käyttö
Koulutoimi		
oppilaskunnat lukiossa ja yläluokilla, myös 1-6 luokilla toiminta alkamassa oppilaat mukana sääntöjen laadinnassa ja arvokeskustelussa uusien oppilaiden tutustuttaminen/ryhmyttäminen musikaalit yms. hankkeet ja koulun yhteiset tapahtumat tukioppilastoiminta KiVa Koulu	oppilaskuntatoiminnan laajentaminen ja tehostaminen vanhempien osallistaminen ja kasvatuskumppanuus käytäntöön ryhmässä toimimisen kehittäminen	Oppilaskuntatoiminnan tehostaminen ja oppilaiden vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen. Oppilaat entistä aktiivisemmin mukaan päätöksentekoon ja myös ongelmatilanteiden ratkaisemiseen. Oppilaskuntatoiminnan ulottaminen myös pienille oppilaille. Vanhempien osallistaminen ja kasvatuskumppanuus; tiedottamisen kulttuurista dialogisuuteen. Positiivisen ryhmähengen tukeminen. Tukioppilastoiminnan vireyden säilyttäminen.
Nuorisotoimi		
vapaaehtoiset ohjaajat kahvilassa ja leireillä bändikonsertit ja musiikki-tapahtumat nuoren vastuuttaminen eri tehtäviin nuoren vaikutusmahdollisuudet heitä koskeviin päätöksiin	nuoren motivaation ylläpitäminen / säilyminen nuoren huomioiminen päätöksenteossa	

Sosiaalitoimi		
Yhteistyö perheiden kanssa Lapsen/nuoren mielipide ja toivomukset on hänen ikänsä ja kehitystasonsa vastaavalla tavalla otettava huomioon lasta/nuorta koskevassa päätöksenteossa (LsL 5§ ja 20§) Moniammatillinen yhteistyö paikallisesti Sosiaaliamiehen palvelut	Vertaistuen <i>lisääminen</i>	yhteistyö 3. sektorin kanssa
Työpaja		
Välitetään nuorten toiveita ja ajatuksia työryhmiin ja päättäjille Annetaan nuorille mahdollisuus osallistua päätöksentekoon Keskustellaan nuorten elämään liittyvistä kunnan päätöksistä Jaetaan nuorille tietoa päätöksistä ja niiden etenemisestä Pajanuori osallistuu nuorten pajan ohjausryhmään	Nuoria tulisi entistä enemmän huomioida päätöksenteossa Nuorille pitäisi antaa mahdollisuus tutustua päätöksentekoon Nuoria tulisi kuulla heitä koskevia päätöksiä tehdessä Nuorille pitäisi antaa mahdollisuus osallistua päätöksentekoon	
3. Sektori		

5. KOULUTUS JA TYÖELÄMÄ		
<i>Tarjonta:</i>	<i>Kehittämistarpeet:</i>	<i>Toimenpiteet:</i>
Neuvola		
Terveystarkastukset, mahdollisten ammatinvalintaan vaikuttavien sairauksien huomioiminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.		
Varhaiskasvatus		
Koululaisten työhön tutustumisjaksot varhaiskasvatustyöyksiköissä Kunnan kesätyöpaikat päivähoidossa Oppisopimuskoulutuksen mahdollisuus Työharjoittelupaikat sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille Yhteistyö alan oppilaitosten kanssa	Perehdyttämisen kehittäminen Yhteistyön kehittäminen oppi-laitosten kanssa	Perehdyttämissuunnitelma

Varhaiskasvatuksen sisällöissä aiheen teemoja		
Koulutoimi		
opinto-ohjaus aiheeseen liittyvät oppiainesisällöt jatko-opintopaikka kaikille perusopetuksen päättäjille TET -jaksot hankeyhteistyö yhteistyö ammatillisen koulutuksen kanssa yhteistyö työpajan kanssa yläkoulun vierailut NextStep -messuilla ym. vierailut lukion vierailut jatko-opintokohteissa ja Studia-messuilla	toiselle asteelle siirtymisen tukeminen pudokkaiden entistä tehokkaampi tavoittaminen yhteistyö muiden toimijoiden kanssa TET-toiminnan tehostaminen	Toiselle asteelle siirryttäessä uusi toimintamalli oppilaan tukitoimien suunnittelussa ja tietojen siirtämisessä uuteen oppilaitokseen. Pudokkaiden tavoittaminen yhteistyössä ammatillisten oppilaitosten kanssa. Yhteistyö työpajan kanssa. TET-jaksot myös pienemmille oppilaille sekä opettajille.
Nuorisotoimi		
yhteistyö koulun kanssa (esim. TET) työ / vapaaehtoistoiminnan todistukset töihin/opiskelemaan hakeville kahvilaohjaajatoiminta leiriavustaja-toiminta	pienen kunnan haasteet työ- ja koulutustarjonnassa nuoren "palaaminen Vesannolle" ahdistuneisuuden ja masennuksen lievittäminen	
Sosiaalityö		
Yhteistyö työvoimatoimiston, työpajan, koulun ym. toimijoiden kanssa em. toimipisteisiin ohjaaminen aktivointisuunnitelmat Kuntouttava työtoiminta Taloudellinen tukeminen opiskelu: mikäli ei oikeutta opintososiaaliin etuuksiin (esim. luottotietojen menettämisen vuoksi) työelämä: työssäkäynnin aloittamisen tukeminen (esim. bussilippu)	<i>Pitkäaikaistyöttömien nuorien (työttömien, joiden työmarkkinatuesta kunta maksaa puolet) aktivointi Palvelusuunnitelmat kaikille yli kolme kuukautta toimeentulotuella olleille</i>	Ruusuke-työryhmä kehittää "Eriytysohjaamisen ja työtoiminnan monipalvelukeskuksen" palveluita <i>Työaikaa enemmän aktivointiin siirtämällä normitoimeentulotuen käsittely etuuskäsittelijälle/kanslistille</i>
Työpaja		
Ohjausta ammatinvalintaan Ohjausta koulutukseen hakeutumiseen Ohjausta ja tukea työnhakuun. Hakemuksen ja CV:n teko Työpajalla eri ammattialoihin tutustuminen ja ohjaus Tiedollinen ja taidollinen kehittyminen Mahdollisuus suorittaa työharjoittelu pajan eri toiminnoissa Mahdollisuus suorittaa suunnitellusti tutkinnon osia tai tutkinto loppuun Pajakoulu mahdollisuus Messu ja koulutusala vierailut Yhteistyö Sisä-Savon VÄLKKEEN kanssa	Yritysvierailujen tekeminen Pajakoulu mahdollisuuden paikallinen kehittäminen koulutoimen kanssa Yrittäjille tehtävän tukimuotopaketin tekeminen Mainonnan lisääminen Sisä-Savon yhteinen välityömarkkina toimintamallin luominen Yritysyhteistyön lisääminen	

PATU-hanke yhteistyö Yhteistyö TE- keskuksen kanssa Yritysyhteistyö		
3. Sektori		

muuta:

toimenpiteet – koulutoimi:

Perusopetuksen laatukriteerien käyttöönotto ja kasvatuskumppanuuden vahvistaminen kaikilla osa-alueilla

-----

yleiset kehittämistarpeet – työpaja:

Mielekkään tekemisen lisääminen talviajalle

Toiminnan tuotteistaminen

Toimintamallien vakinaistaminen

Henkilöstön vakinaistaminen

Työauto pajalle!

Henkilöstön tuurajärjestelmän kehittäminen

Yhteenvedo: